

Kartegilder i Højelse og Omegn ved forrige Aarhundredes Begyndelse.

Af Marie Christophersen.

Naar man ved enkelte festlige Lejligheder i vore Dage ser den yngre Slægt klæde sig i de Folkedragter, som Mænd og Kvinder bar paa vor Hjemegn i gamle Dage, er det maaske de færreste Mennesker, der skænker en Tanke til det Arbejde, som Tilvirkningen af disse Dragter krævede. De brogede, blomstrede Silkebaand, Silketørklæder, Sølvknapper, Spænder og Kæder og andre Metalsmykker kunde faas til Købs hos Kræmmeren inde i Købstaden; men selve Stoffet, Vadmestøjet og Drejelstøjet, som Bøndernes Dragter blev syet af i fordums Tid, tilvirkedes overalt hjemme i Landsbyerne. Her sad Kvinderne trolig ved Rok og Karter og forvandlede Ulden til store Bunker Garn, der sendtes til Væveren. Hver By havde sin mandlige eller kvindelige Væver, som man havde en Slags Akkord med. Man gav f. Eks. i Højelse og Omegn for et Aarhundrede siden i Væverløøn 5 Skilling for Hørlærred, 3 Skilling for Blaarlærred, 3 for Vadmestøj for hver Alen, og desuden gav man »Vævermøde«, der bestod af Brød og Flæsk.

Datidens Husmødre sørgede for at udnytte Tiden. Saa snart som Efteraaret indtraf med de lange »Aftensæder«, begyndte man paa Kartning og Spindning af Ulden.

Man havde jo den Uld, som var klippet af om Foraaret, at begynde med; den benævnedes »Lod« og blev brugt som Islæt til Vadmestøjet. Ulden, man fik ved Efteraarsklipningen, kaldtes ret og slet »Uld«. Den ansaas for at være mere stærk og brugtes som Rendegarn til Vadmel. Garnet af den brugte man ogsaa til at »binde Hoser« af og til Bindeærmer til Kvindedragten. Det var stærkt at slide paa. Klipningen af Faarene skulde helst finde Sted om Foraaret ved Voldemisse-Tid. Voldemissedagen var den 1ste Maj. Om Efteraaret skulde den helst finde Sted i Mikkelsmesse(misse) Næet, Tiden fra St. Michaelsdagen den 29de September til Hellemissedagen den 1ste November. Man fik saa en god tæt Uldpels at klippe. Ventede man til efter Hellemisse, fik man paa Grund af den kortere Voksetid kun et ringere Udbytte næste Gang.

Faareholdet var i gamle Dage ret stort. Paa en almindelig Gaard holdtes 10—12 Faar; samledes der fra begge Klipningerne, var der en god Bunke at begynde paa. Men Landsbyfolkene i gamle Dage stod hinanden bi med alt Arbejde, ogsaa med Forarbejdningen af Ulden. Man kom sammen i Nabolaget og hjalp til med at karte. Paa en bestemt Aften indbød man nemlig Pigerne fra Nabogaardene og Konerne fra de nærmeste Huse til Gilde. De indbudte mødte om Eftermiddagen og medbragte hver et Par Karter. I Dagligstuen fik de fremmede Piger anvist Plads, idet de bænkedes paa Langbænken, der stod ved Vinduerne ud imod Gaarden. Det nederste Bord i Stuen flyttedes til Side, og paa dets Plads sattes et Kar eller en Kurv, hvori man lagde de kartede »Tøjer«. Var der mange Kvinder, som deltog i Gildet, satte man ogsaa en Bænk ved den anden Side af Karret, saa havde man nemt ved at lægge Tøjerne fra sig. At der blev kartet Mængder af Uld ved den Lejlighed, er sikkert, thi alle vilde gerne være raske paa det og karte lige saa mange Tøjer som enhver anden. Men de maatte dog passe, at det var nogenlunde ordentlig kartet igennem, thi i Løbet af Aftenen kunde Husmoderen komme og prøve, om hen-

des gode Uld var kartet, saa den var til at spinde. Hver af de kartende Piger maatte give hende »Tøjer«, som hun prøvede en for en ved at svinge den tre Gange rundt; hver Tøjer skulde holde uden at knække, hvis man da vilde kaldes en god Karterske. Det forstaar sig, at man i Aftenens Løb drøftede alle Byens Nyheder om Trolovelser, Giftermaal, Levemaaden hos Byens Folk, hvilket Sted man fik den fedeste Syltemælk eller det tyndeste Øl at drikke; man fortalte Spøgelseshistorier af enhver Art, om Varsler, Varulve, Genfærd osv., eller der blev sunget lange Viser om troløs Kærlighed.

I Mørkningsstunden blev der Lejlighed til for de unge Piger at tage sig en Svingom paa Lergulvet i Øverstestuen. Der lød selvfølgelig ogsaa Drillerier fra Husets mandlige Indvaanere, der var henvist til at tage Plads i Flødebøttekrogen eller paa Gaasebænken. Det var en yndet Sport for dem at drille Pigerne ved at kaste tunge Genstande op i de kartede Tøjer, f. Eks. en Træsko, et Stykke Brænde, deres sølvknappede Vest eller andre lignende Genstande. Undertiden fik Karlene fra Nabolaget Lyst til at aflægge et Besøg ved Kartegildet. Hvis en af dem kunde liste sig ind ad Døren, uden at han blev bemærket af Kvinderne, og komme hen og springe lige op i selve Kurven eller Karret, blev der Sjov baade inde i Stuen og ude i Gaarden, hvor de andre Karle stod paa Vagt. Kunde Pigerne faa fat i Karlens røde Tophue, var Ønskernes Maal naaet, thi for at faa den tilbage maatte han give et Pant. Til den Slags Løjer valgte Karlene et belejligt Øjeblik, naar en af Kvinderne var i Færd med at synge en Vise, eller en af de ældre Koner f. Eks. var ved at fortælle paa en spændende Maade om et Varsel, eller Gammelfar eller -mor fra sin Stol i Kakkelovnskrogen fortalte om Livet i »den store By« eller paa Hovmarken; muligt gav de gamle de unge Piger gode Raad, set fra deres lange Livserfaring. Stuen laa jo, som man kan tænke sig, hen i et dunkelt Halvmørke, da den kun var oplyst af Tællelys, der var sat i et Par store Trælysesta-

ger (Lysekællinger), som var sat mellem de kartende Kvinder. Ved Midnatstid standsede man med Kartningen, Pigerne og Konerne tog saa deres Karter under Armen og gik hver til sit. Husmoderen takkede dem og bad dem sige til deres Madmoder, at hun kunde sende Bud, naar hendes Pige skulde hjælpe dem en Aftenstid.

Saaledes hjalp Byfolkene hverandre, til Pigerne havde været en Omgang rundt i Byen hos dem, man var i Kartelav med. Gilderne holdtes altid paa en Søgnedags Aften. Respekten for Helligdagsfreden havde for godt et Tag i vore Forfædre til, at man turde trodse den. »Helligdagene« var foruden de anordnede Dage følgende: Kyn-delmissedag, Dagene i Fastelavnsugen, Vor Frue Dag i Fasten den 25de Marts, Voldemissedagen den 1ste Maj, 3die Paaskedag, 3die Pinsedag, St. Hansdag, Vor Frue Dag i Midsommer den 2den Juli, 1ste og 2den Mikkelsdag, Hellemissedagen den 1ste November (Allehelgensdagen), Mortensdag, Dagene fra Lillejuleaftens Dag til Knudsdag, 7de Januar, samt alle Aftenerne, der gik forud for de nævnte Dage, og enhver Husbend og Madmoder vaa-gede strengt over, at den fra Fædrene nedarvede Skik ikke blev overtraadt ved, at noget af det daglige Slid blev udført paa de nævnte Dage og Aftener.
